

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зінченко О. О. Психологічний супровід становлення особистості в освітньому просторі, 2017. Режим доступу: <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy- stanovlennia-osobystosti-u-suchasnomu-suspilstvi/prohrama/6219-psykholohichnyy-suprovid-stanovlennya-osobystosti-v-osvitnomu-prostori>
2. Нова Українська Школа <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Нова українська школа концептуальні засади реформування середньої школи, 2016. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Блашкова О. М.,

к. пед. наук, доцент, кафедри практичної психології,
Маріупольський державний університет

Ржевська-Вербицька А. О.,

здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет

СТАНОВЛЕННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ВОЛЬОВІ ЯКОСТІ ПІДЛІТКА

Інформатизація та глобалізація сучасних суспільних процесів зумовлюють формування нового світогляду, стратегій життєдіяльності та більш глибокі відкриття самої особистості. Час, особливо кризовий, трансформаційний, суттєво впливає на перебіг особистісного становлення людини.

Багатопланова і багаторівнева проблема особистісного розвитку сучасного підлітка, що привертає увагу психологів та педагогів до надзвичайно важливого для людини етапу онтогенезу протягом десятиліть, набуває нового осмислення у контексті принципових змін культурно-історичної ситуації розвитку людини.

Досліджуючи особливості особистості сучасного підлітка виділяють дві групи психічних утворень: ті, які виступають як спонукачі її поведінки, й ті, які становлять виконавчий компонент у психічній регуляції цієї поведінки [2].

Спонукачі поведінки – це ставлення підлітка до різних сторін дійсності, до якої він залучений, котре виявляється у формі потреб, інтересів, схильностей. *Виконавчий компонент* – його здібності – ті особливості особистості, які є умовами успішного оволодіння новими видами навчання, що є особливо актуальним у процесі професійної підготовки підлітків у коледжах [3, с.118]

Підлітковий період займає виключно важливе місце у процесі формування особистості, проте неоднозначно тлумачиться у психолого-педагогічній літературі як «мутаційна фаза розвитку» (Ф.Дольто), перехідний, переламний, «транзитний» етап дорослішання, «остання глава дитинства» [1] Специфіка підліткового періоду розвитку як соціально-психологічного феномену зумовлена конкретно-історичними обставинами розвитку суспільства. «Виявляючи гострий інтерес до сучасності, підліток шукає своє місце в навколишньому світі, тонко сприймаючи усі відхилення і

недоліки у діяльності, поведінці конкретних людей і суспільних інститутів. Тому дисгармонія соціально-економічного розвитку суспільства чітко позначається на особистісному становленні підлітків», – наголошує Д. Фельдштейн [1, с.112].

Підлітковий вік є тим періодом вікового розвитку, коли вплив емоцій на життєдіяльність особистості найбільш явний. У психології під емоціями розуміють психічні процеси, що протікають у формі переживань і відображають особисту значимість та оцінку зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини.

Емоційні переживання підлітків характеризуються глибиною, міцністю, тривалістю, вони більш різноманітні за змістом і спрямованістю порівняно із молодшими школярами. Центральним новоутворенням у сфері почуттів підлітка є «почуття дорослості», що виявляється як суб'єктивне переживання готовності бути повноправним членом суспільства дорослих.

Високого розвитку починають набувати інтелектуальні почуття, зокрема любов, почуття нового, здивування, сумніву, упевненості, неупевненості тощо.

Особливо загострюються почуття, пов'язані з усвідомленням свого «Я», власної гідності. Збагачуються естетичні почуття та емоційна вразливість. У зв'язку із зростанням самоконтролю і саморегуляції своєї поведінки змінюються форми виявлення почуттів. Поступово слово та інтонація стають головним засобом виявлення почуттів та засобом впливу на почуття інших людей [2, с.118].

Підлітковий вік традиційно вважається одним із найбільш критичних етапів психічного розвитку особистості, що передусім визначається глибокими змінами в мотиваційно-потребнісній сфері підлітків. Ці зміни мають як якісні, так і кількісні характеристики, зумовлені та підготовлені попереднім ходом розвитку дитини.

Головне завдання, яке вирішує зростаюча людина, – це стати дорослою як фізіологічно, так і соціально. Як відзначав Л. Виготський, істотна риса пубертатного періоду полягає в тому, що епоха статевого дозрівання одночасно є епохою соціального дозрівання особистості [3, с.119]

Помітного розвитку набувають вольові якості - наполегливість, впевненість у досягненні мети, вміння долати перешкоди і труднощі тощо. Підлітки, на відміну від молодших школярів, спроможні не тільки на окремі вольові дії, але й на вольову діяльність. Вони вже в змозі самі поставити перед собою мету та спланувати її досягнення.

Недостатність волі полягає передусім у тому, що, проявляючи величезну наполегливість в одному виді діяльності, підлітки можуть не виявляти її в інших видах. Л. Виготський звернув увагу на ту обставину, що у випадку з підлітками частіше всього має місце не слабкість волі, а слабкість цілей, коли підліткам просто немає заради чого долати різні перепони, включаючи і власні лінощі. Поява ж значущої мети вирішує і проблеми волі.

Як зазначає Е. Гуцало, підлітковий вік є сенситивним для розвитку вольових якостей особистості. Підлітки спроможні на окремі вольові дії і на вольову діяльність. Вони вже в змозі самі поставити перед собою мету та спланувати її досягнення; підлітки демонструють самостійність у постановці складних цілей і можливість підпорядковувати їм свої дії і поведінку.

Вони не обмежуються виконанням лише навчальних завдань, поглиблюють свої знання, читаючи цікаву для них літературу, захоплюються винахідництвом, спортом; підлітки, відчуваючи труднощі в довільності організації своєї поведінки, ставлять перед собою в якості спеціальної задачі виховання волі і вироблення у себе вольових якостей особистості. Однак, вони своєрідно розуміють цю задачу: оскільки бачать вияви волі переважно в героїчних вчинках, які породжуються якимись виключними обставинами; відбувається розвиток мотивації досягнення успіху та уникнення невдач.

Підліток прагне цілеспрямовано займатися самовихованням. Заради розвитку вольових особистісних якостей хлопці займаються такими видами спорту, які пов'язані з фізичними навантаженнями, ризиком, при оволодінні якими необхідно виявляти незвичайну силу, мужність, сміливість.

Ця діяльність стимулює становлення мотивації досягнення успіхів; помітного розвитку набувають вольові якості – ініціативність, рішучість, витримка, самоконтроль, наполегливість, впертість у досягненні мети, вміння долати перешкоди і труднощі тощо; підлітки оволодівають прийомами самостійного планування, контролю своєї діяльності.

При виконанні складних навчальних завдань чи доручень, вони здатні підпорядковувати свої дії прийнятому плану. Здатні вносити корективи у свій постійний режим, розподіляти свої сили відповідно до розміру і термінів завдання. Цими діями підкреслюється наявність у них найважливішої якості волі – організованості.

Недостатність волі полягає передусім у тому, що, проявляючи величезну наполегливість в одному виді діяльності, підлітки можуть не виявляти її в інших видах. Уміння володіти собою високо цінується підлітком, а відсутність необхідних вольових якостей викликає стурбованість. За словами Л. Виготського, не слабкість волі, а відсутність чи слабкість мети дезорганізовує поведінку підлітка: необхідні важливі життєві цілі, які виходять за межі негайних справ і розваг, особистісно значущі для підлітка.

Отже, науковці виділяють характеристики особливостей «стилю» діяльності тих підлітків, у яких існують недоліки в розвитку волі. До них належать важкість переходу від неробочого стану до виконання цілеспрямованих дій, тривалий період «розкачування», нездатність до монотонності чи деталізованої роботи, невміння довести справу до кінця. Підлітки зі слабкою волею схильні до уникнення складних і важких дій чи праці в цілому, яка потребує планомірних і цілеспрямованих зусиль. Будь-яку діяльність виконують малими дозами, з перервами, заповненими неробством. При цьому до виконання їх обов'язково систематично стимулюють батьки або вчителі. У них відмічається залежність активності від настрою: не готують уроків, тому що не мають на те бажання[2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи: монографія. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.

2. Гуцало Е. У. Вікова психологія : Курс лекцій. Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. Каф. психології. Кіровоград, 2014
3. Токарева Н. М. Сучасний підліток у системі психологопедагогічного супроводу : монографія. Кривий Ріг, 2014 312 с.
4. Юнг Н. В., Смокова Л. С., Кологривова Н. М.. Роль соціума у формуванні особистості підлітка Науковий журнал «Габітус». *Психологія особистості*. 2021. Випуск 24. Т. 2. С. 118-124

Вагабова А.О.,

старший викладач кафедри практичної психології,
Маріупольський державний університет

Ревякіна О.І.,

старший викладач кафедри практичної психології,
Маріупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ)

Важливим пріоритетом діяльності школи є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, умов для збереження психологічного здоров'я, а саме: систематичне надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки, стабілізація психологічного стану дітей, батьків та педагогів.

Під час воєнних дій психіка людини перебуває в постійному напруженні. Реакціями на стресові та травматичні події можуть бути страх, ступор, плач, агресія, апатія тощо.

Освіта як система стає стабілізуючим фактором у житті суспільства, освітні заклади через систему навчання і виховання створюють особливий освітній простір, у якому діти та їхні батьки відчувають стабільність, повагу і турботу. Нестабільна ситуація на усій території нашої держави спричиняє зростання рівня тривожності на рівні нації та актуалізує різні емоції і почуття, з якими складно впоратись, які складно витримувати і дорослим, і дітям [2, с. 142].

У ситуації війни найбільше потерпають діти. Це безумовно пов'язано з особливостями психоемоційного та психофізіологічного розвитку. Все більше дітей мають емоційні проблеми, знаходяться в стані афективної напруги через постійне почуття безпорадності, відсутності опори у близькому оточенні, зовнішні агресивні чинники. Все це призводить до виникнення психотравм.

Психологічною травмою (психотравмою) називають переживання невідповідності між загрозливими факторами ситуації та індивідуальними можливостями їх подолання, яке супроводжується інтенсивним страхом, гострим відчуттям безпорадності та втрати контролю когнітивними змінами та змінами у способах регуляції афектів, що спричиняє іноді тривалі фізичні, психічні та особистісні розлади. Травматичний досвід, отриманий в дитинстві, впливає на загальний розвиток дитини.